

НАУЧНА ПРОГРАМА

“ЕВРОПЕЙСКО СОЦИАЛНО ИЗСЛЕДВАНЕ В БЪЛГАРИЯ”

ПРОГРАМЕН МОДУЛ

“Европейско социално изследване в България: Информационно и ресурсно осигуряване”

Екип на програмния модул:

1. Гл. ас. Александър Стоянов - ръководител
2. ст.н.с. II ст. д-р Веселин Минчев
3. Гл. ас. Андрей Нончев
4. Мартин Димов

Съдържание

1	Анализ на състоянието на изследванията по проблема	2
2	Цели, хипотеза, подход	3
3	Очаквани резултати от изследванията по модула	4

1. Анализ на състоянието на изследванията по проблема

Близо 15-годишният преход към изграждане на пазарни отношения и демократични обществени структури в България е съпроводен от противоречива обществена подкрепа и с не винаги високо ниво на обществено съгласие с провежданите реформи. Формирането демократични ценности и приобщаването на различните социални групи и слоеве към политическия живот, доказването на „правилността“ на провежданата политика, съчетано с необходимостта от подържане на висок политически имидж и отговорност се превърнаха в най-трудните задачи пред управляващите. Както показват редица изследвания (FreedomHouse, 2000 г., INTEGRA, 2002 г., SELDI, 2001 г. и др.), нивото на обществена подкрепа и доверието в пазарно-ориентираните реформи се оказва решаващо както за успеха на тяхното въвеждане, така и за успеха или провала на самото управление. Болезненият опит на политическата прослойка показва, че обществената подкрепа за всяка нова икономическа и политическа доктрина, зависи до голяма степен от удовлетвореността от провежданата политика и от обществените представи за ефективността на новите демократични институции (FreedomHouse, 2000 г.).

Многопосочните промени през годините на глобални трансформации у нас наложи необходимостта от точна оценка и постоянно дълбочинно изучаване на социалните процеси. Това се превърна и в научно-методологическо предизвикателство за прилагането и за разработването на модерни и надеждни методи на изследване и анализ. Европейският и световният научно-изследователски опит на програмите International Social survey Programme (ISSP), Eurobarometer, European Value Survey, а сега и на European Social Survey (ESS) съдържа достатъчно убедителни доказателства, че един от най-точните методи за установяване „движенията“ на обществените реакции е използването на модерни изследователски техники, доказали своята научна и приложна роля в различни страни и основаваща се на принципа на научното сравнение между социални процеси в крос-национален контекст. Нещо, което е повече от актуално в сегашната ситуация на „евроинтеграция“ на България и което ще бъде сериозно подпомогнато от присъединяването ни към международния научно-изследователски екип на ESS. Амбицията ни с разработването на този модул е да гарантираме информационно-ресурсното осигуряване на Европейското социално изследване в България и на дълбочинния национален и международен сравнителен анализ на актуални социални процеси и на динамиката на социалните ценности.

Проектът ESS е дългосрочно социално наблюдение, целящо да очертае и обясни взаимоотношенията между непрестанно променящите се европейски институции и нагласите, мненията, оценките и поведението на европейците в цялото разнообразие на култури и общности чрез стриктно съблюдаване на единни академични научно-изследователски стандарти. Изследването се провежда на отделни “вълни”, като всяка от тях включва различен брой държави. В момента в ESS участват международно признати научно-изследователски екипи от 25 европейски държави.

ESS е проектиран и се осъществява на базата на постиженията и „научените уроци“ от други мащабни международни проекти - General Social Surveys (GSS), Eurobarometers, International Social Survey Programme (ISSP), World Value Surveys, както и от предишните вълни на European Social Surveys. Проектът дава отлична възможност да се следят и анализират в национален и международен сравнителен план промените в ценностните структури на гражданите от страните членки и кандидат-членки на ЕС. Резултатите и

анализите са надеждна база за научно обосновани социални и институционални оценки, за разработване и усъвършенстване на национални и европейски социални политики.

След първите две издания, осъществени през 2002 и 2004 година (за съжаление без участието на България поради финансови причини, въпреки отправената към нас покана), ESS все по-убедително се утвърждава като един от основните източници на надеждна и сравнима социална информация за обединена Европа, подобно на Евростат. Само за 18 месеца след публичното оповестяване на първите емпирични резултати, в сайта на ESS¹ са регистрирани повече от 5000 ползватели от целия свят. Това се дължи най-вече на проблемната ориентация на ESS към най-актуалните социални явления и процеси, които съпътстват разширяването на европейските структури, така и на изключително стриктното прилагане на най-модерни академичните стандарти за набиране, обработка и анализиране на емпиричната информация – задължително условие към всички национални екипи.

2. Цели, хипотеза, подход

ESS има три основни цели: 1) Да разкрива в национален и международен сравнителен план съдържанието и динамиката на основните европейски ценности в процеса на разширяването на Европейския съюз (ЕС) на базата на дълбочинни изследвания, провеждани по единна сравнителна методика на всеки две години; 2) Да съдейства за методическото усъвършенстване и преодоляване на проблемите при осъществяването на сравнителни международни изследователски проекти; 3) Да разработва актуални социални индикатори за измерване на значими явления и процеси в европейски контекст.

Участието в ESS и ресурсно-информационно му осигуряване е на основата на международно утвърдените принципи. С този модул си поставяме следните *цели*:

1. Да се адаптира към българската социо-културна специфика методиката на ESS за провеждане на национално представително количествено изследване;
2. Да изгради и успешно реализира модел за национален информационно-ресурсен център, които да поддържа база данни от ESS в България и останалите участници в проекта.
3. Да набере достоверна и представителна информация чрез допълнителни блокове от въпроси за актуалните за България социални проблеми на социалната изключеност и интеграция, а също и на благосъстоянието и идентичността.
4. Да разработи статистически анализи върху получената емпирична информация в национален и крос-национален план, използвайки съвременни статистически модели и методи.
5. Да разпространи и публично огласи получените резултати

Конкретните **задачи** на модула са:

1. Участие и консултации в построяването на операционализирането на *система от индикатор за измерване на благосъстоянието и идентичността, социалната изключеност и интеграцията в българското общество*, на базата на постиженията на европейски и други международни експерти в тези проблемно-тематични сфери.

---

¹ <http://www.europeansocialsurvey.org>

2. Съставяне на *методика на извадката* за работата по ESS след консултации с упълномощен представител на ZUMA, съгласно задължителните изисквания и принципи на ESS.
3. *Превод, адаптация и подготовка* на полева версия на въпросника на Европейското социално изследване в България.
4. Изграждане на *организационна подготовка и план* за количествено изследване, съобразено с основните изисквания на ESS.
5. Обучение, детайлен *инструктаж* и подготовка на полевите сътрудници, които ще вземат участие в анкетирането и осъществяване на *постоянен и последващ контрол* върху работа им „на терен“.
6. *Агрегиране*, обобщаване и предварителен анализ на получената информация от количественото изследване.
7. Изграждане на *информационна база* с резултатите от количествените данни за България и останалите членове на ESS.
8. Изграждане на *модели за статистически анализ на предложените индикатори* в рамките на ESS в България и включването им в сравнителни крос-национални модели.
9. Разработване на *статистически анализи* върху емпиричните данни от ESS и актуализиране на разработените модели.
10. *Предлагане на публичен дебат* на изводите от анализите на основата на научни дискусии, семинари, университетски лекции и разработки на студенти-дипломанти, научни и популярни публикации и коментари в медиите, предложения към централни ведомства и политици.

3. Очаквани резултати от работата по модула

Очаква се в резултат на изпълнението на програмния модел и на цялата програма, да се засипи научния обмен между български и европейски изследователи и учени в социалната сфера, както и да се повиши научно-квалификационния потенциал на членовете на екипа и съответно на младите кадри, обучавани от тях. По конкретно се очаква:

- *Интеграция* на българските изследователи в областта на социалните науки с европейските стандарти в областта на провеждането на емпирични изследвания
- *Унификация и стандартизиране на методологията и методиката на социалните изследвания* с Европейското Социално Изследване (ESS).
- Получаване на *ценни сравнителни данни, показатели и анализи*, на основата на които могат да се правят множество *допълнителни разработки на учени-изследователи в областта на социалните науки*.
- Ще се получи ценен опит не само в областта на *организирането и провеждането на количествени изследвания*, но и по отношение на *контрола на полевата работа, мотивацията на респондентите и др.* практически проблеми.
- Прилагане в български условия на ценните европейски техники за преодоляване на *основните проблеми* в областта на количествените изследвания: откази от участие на респондентите, заместване на липсващите случаи и много други.
- Ще се подобрят и универсализират техниките за *сравнителен анализ* в крос-национален аспект

- В по-широк приложен план изводите ще помогнат за *активизиране и рационализиране на публичния дебат* по въпросите за благосъстоянието и идентичността на нашия съвременник, което ще е практически полезно в работата на както на *управленски институции*, така и на *национални медии*.